

“Dit is het nieuws van zeven uur met Mohammed” Talige variatie in een multi-etnische jongerengroep in Antwerpen

Heleen MERCELIS

Abstract

Standardization efforts in Flanders, as in much of Western Europe, have led to a radically declining use of traditional dialects for everyday communication. They are not, however, substituted by standard languages as much as other, so-called sub-standard, varieties are now increasingly occupying the vacant ground. The success of these sub-standard varieties is moreover attributed to teenagers, who are said to be ever more indifferent to standard language norms, to lose themselves in electronic communication and increasingly to adopt multi-ethnic urban street styles. This leads to public concern, as only a competence in Standard Dutch is said to assure school success and the ensuing labour market opportunities. The stereotypical view of ethnic urban youth in Flanders is that they are incompetent in Dutch or unwilling to speak it. The present article discusses and revises this widely accepted view by analysing data collected during long-term fieldwork in a mixed-ethnicity group of teenage girls in Antwerp.

1. INLEIDING

In de aanloop naar de Belgische lokale verkiezingen van 2012 ging veel aandacht naar thema's als de titanenstrijd om de Antwerpse burgemeesterssjerp, de impact van de stembusuitslag op de federale verkiezingen van 2014 en het stemmen met een stemcomputer.¹ De inhoud van de verschillende partijprogramma's kwam veel minder aan bod. Wie in die teksten en op de partijwebsites op zoek ging naar wat de politici te zeggen hebben over een (ook lokaal) erg relevante kwestie als 'taal', kwam uit bij een verrassend eensgezind discours – ondergebracht in de categorieën 'integratie', 'onderwijs' en 'de openbare omroep'. Zo stelt minister van Inburgering Geert Bourgeois (N-VA)² dat “[w]ie in Vlaanderen woont en geen Nederlands kent, een vreemde [blijft] en zichzelf kansen [ontneemt], zowel in het onderwijs als op de arbeidsmarkt, in het verenigingsleven, in sportclubs – kortom, in onze samenleving”, en wijst

¹ Zie o.a. “Brugge klaar voor eerste keer elektronisch stemmen”, *Het Nieuwsblad* 13/10/2012; “Langer slapen met de stemcomputer”, *De Standaard* 13/10/2012; “Heel Europa in de ban van 't Stad”, *Gazet van Antwerpen* 13/10/2012; “In de schaduw van 'A'”, *De Standaard* 8/10/2012; “Nooit stond er méér op het spel”, *Het Laatste Nieuws* 13/10/2012; “De groeiende onmacht van de gemeenteraad”, *De Morgen* 11/10/2012.

² Nieuw-Vlaamse Alliantie, Vlaams-nationalistische en liberaal conservatieve partij.

hij op de verantwoordelijkheid van ‘autochtone’ Vlamingen om “de standaardtaal” te spreken om “nieuwe Vlamingen” te ondersteunen.³ Ook minister van Onderwijs Pascal Smet (sp.a)⁴ wijst op het belang van een “rijk Standaardnederlands” om “volwaardig aan de samenleving te kunnen deelnemen” (Smet 2011).⁵ Veli Yüksel (CD&V)⁶ voegt daaraan toe dat het de taak is van de openbare omroep te waken “over de correcte toepassing van het Nederlands [...] Zeker als je ziet dat het taalniveau erop achteruitgaat”; Wilfried Vandaele (N-VA) geeft op zijn beurt te verstaan dat de omroep het gebruik van tussentaal (“een kunstmatig taaltje [...] dat geen enkele reden van bestaan heeft”) maar beter kan weren.⁷

De citaten hierboven vormen een staalkaart van de gangbare meningen in Vlaanderen over het gebruik van Standaardnederlands en andere taalvariëteiten (cf. Impe & Speelman 2007; Van Bezooijen 2004; Vandekerckhove 2000; Van Hoof & Jaspers 2012). In het vervolg van dit artikel schets ik hoe deze meningen ook de algemene perceptie over het taalgebruik van jongeren voeden; waarna ik, aan de hand van data verzameld tijdens een etnografische veldwerkperiode bij een Antwerpse tienermeisjesgroep, aantoon dat het stereotiepe beeld van (de talige praktijken van) multi-etnische jongeren in Antwerpen niet noodzakelijk strookt met empirisch geobserveerd taalgebruik.

2. JONGERENTAALGEBRUIK EN DE PUBLIEKE OPINIE

Het discours van de geciteerde politici is een erfenis van de standaardiseringsinspanningen die de laatste decennia zijn gebeurd in veel West-Europese landen, zoals het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Denemarken en Nederland (e.g. Deumert & Vandenbussche 2003; Mugglestone 1995; Van der Horst 2008). In Vlaanderen werden deze inspanningen tussen 1950 en 1980 sterk doorgedreven en gingen ze gepaard met een “markante correctiepraktijk”⁸, gestoeld op zowel de overtuiging dat de Vlamingen met de standaardtaal de moderne wereld zouden kunnen intrekken, als op “de Herderiaanse gedreven-

³ *Nieuw-Vlaams Magazine* maart 2011, 7-9.

⁴ Socialistische Partij Anders, Vlaamse sociaaldemocratische centrumpartij.

⁵ Zie ook: “Stuur kleuters vroeger naar school.” Open Vld. 2012.

<<http://www.openvld.be/News.aspx?nid=6D110F3F-3242-4F2B-913A-6741774BF421&id=50b33ce6-ff40-4bef-8c88-b07877f2ec22#anchor>>. Elizabeth Meuleman (Groen) bekritiseert Smets talennota, maar benadrukt dat “Groen! blij is met de aandacht voor het standaard Nederlands” – “Smet heeft schrik voor andere talen”. Groen. 2011.

<http://groen.be/actualiteit/Telex-smet-heeft-schrik-voor-andere-talen_2441.aspx?searchtext=elisabeth%20meuleman>.

⁶ Christen-Democratisch en Vlaams, christendemocratische centrumpartij.

⁷ “Taal populair bij Vlaming”. CD&V. <<http://www.cdenv.be/actua/taal-populair-bij-Vlaming>>; “VRT wil taalvariatie”. N-VA. 2011. <<http://www.n-va.be/nieuws/opinie/vrt-wil-taalvariatie>>.

⁸ Activisten voor het toenmalige Algemeen Beschaafd Nederlands verenigden zich en verspreidden hun taalzuiverende boodschap in talloze maatschappelijke sectoren (zie Van Hoof 2013).

heid om een zuivere band te smeden tussen de regionale standaardtaal en wat als een authentiek Nederlandstalige traditie in Vlaanderen werd gezien" (Jaspers & Brisard 2006: 43).

Het resultaat van de Vlaamse standaardiseringscampagne was tweeledig. Enerzijds veroorzaakte ze een afname van het gebruik van dialect als omgangstaal, en een sterke toename van het gebruik van substandaardtalige taalvariëteiten – maar niet van de gewenste standaardvariëteit (Van Hoof & Jaspers 2012; Van Hoof 2013). Anderzijds slaagde de campagne er terdege in haar discours te internaliseren bij een groot aantal taalgebruikers: het Algemeen Nederlands blijft in de hoofden van vele Vlamingen symbool staan voor emancipatie, terwijl niet-standaardtalig taalgebruik sterk wordt afgekeurd – in die mate dat het *niet* afkeuren ervan leidt tot beschuldigingen van "hoogverraad" (Blommaert & Verschueren 1998: 129; zie ook Van Hoof & Jaspers 2012; Van Hoof 2013). De graag verkondigde liefde voor de standaardvariëteit staat dus nauwelijks in verhouding tot het gebruik ervan.

Ook de perceptie van de talige praktijken van de hedendaagse stedelijke jeugd ondergaat de effecten van deze standaardiseringscampagne. Wie het gebruik van substandaardtalige taalvariëteiten hekelt, wijst "steevast met een beschuldigende vinger naar de jongeren" (De Caluwe 2009: 9). Jeugdige taalpraktijken worden gauw geassocieerd met taalverandering (en -verloedering). Een aantal maatschappelijke evoluties die in het taalgebruik van jongeren doorschemeren, voeden deze associaties. Zo komen tieners bij de overgang van de lagere school naar het middelbaar onderwijs doorgaans met een groot aantal nieuwe taalvariëteiten in aanraking door hun contacten met leeftijdsgenoten uit andere buurten en met een andere (sociaal-economische) achtergrond (Chambers 1995; Eckert 2000). Daarnaast maken ze veelvuldig gebruik van communicatieve technologieën zoals smartphones of sociale netwerksites, en dichten ze een toenemend prestige toe aan multi-etnische *urban* straatgenres. Met name de jeugd van niet-Vlaamse origine heeft het imago het Nederlands slecht te beheersen en bovendien het taalgebruik van Vlaamse⁹ jongeren te beïnvloeden (Appel & Schoonen 2005; Hinskens 2011; Jaspers 2005, 2008; Nortier & Dorleijn 2008).

Ook op het vlak van taalattitudes worden jongeren overwegend met negatieve betekenissen geassocieerd. Ze worden beschouwd als onverschillig voor de standaardvariëteit, en zelfs als bedreigend voor het voortbestaan van de hele taal (Bennis et al. 2004; Callebaut 2012; Van der Horst 2008).

Het voorgaande toont aan dat er een grote bewogenheid is rond taalvariatie en de talige praktijken van jongeren. Maar ondanks het feit dat er in de socio-

⁹ Met 'Vlaams' verwijs ik in dit artikel naar de etnische achtergrond van blanke 'autochtonen'. Alle participanten aan mijn onderzoek hebben echter de Belgische nationaliteit en de meeste van hen zijn geboren in Vlaanderen.

linguïstiek van het Nederlands de laatste jaren een *boom* is geweest in de studie van standaardtaalgebruik, zijn er in Vlaanderen erg weinig empirische data beschikbaar over het alledaagse taalgebruik van jongeren én hun attitudes tegenover verschillende talige variëteiten (De Caluwe 2009; Vandekerckhove 2006; met uitzondering van Jaspers 2005). Nochtans vormt de adolescentie “the focal point for linguistic innovation and change” (Chambers 1995: 189), en reikt ze, gezien de experimenteerdrijf van jonge adolescenten, volop onderzoeksdata aan (Eckert 2000). Dergelijke empirische data kunnen bepaalde diepgewortelde overtuigingen over taalgebruik en -gebruikers bijstellen, zo zal ik hieronder illustreren.

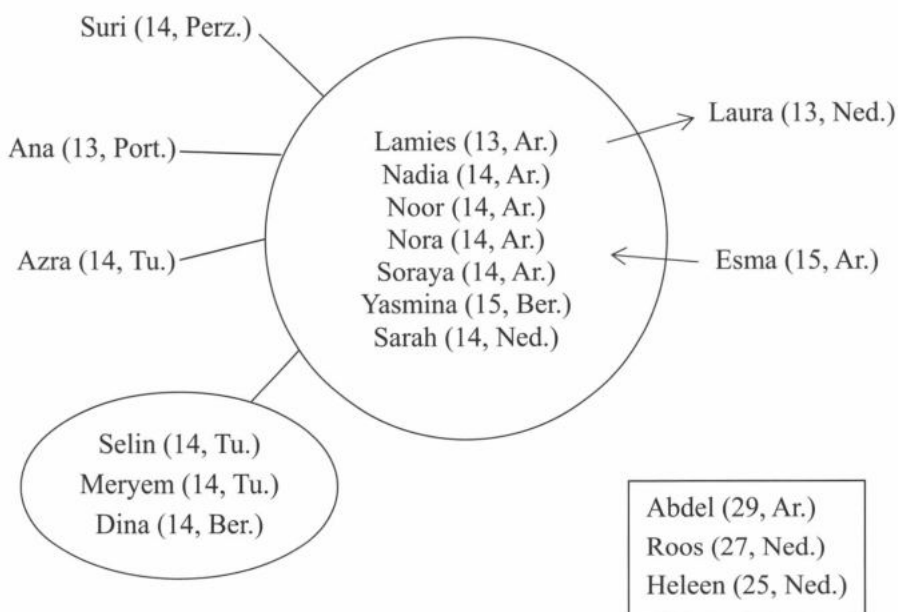
3. DATA EN VELDWERK

Het datafragment dat ik in dit artikel analyseer, maakt deel uit van een corpus dat etnografisch werd verzameld in een jeugdwerkorganisatie in Antwerpen, die zich voornamelijk richt op maatschappelijk kwetsbare jongeren. De jongeren die deelnemen aan de activiteiten van de organisatie hebben een zeer diverse origine: gemiddeld meer dan de helft van hen heeft Marokkaanse roots, gevolgd door Turkse, Oost-Europese, Vlaamse, Afrikaanse, Midden-Oosterse, Latijns-Amerikaanse, Aziatische en Assyrische. In de tienermeisjesgroep die ik van dichtbij volgde, werd die samenstelling grotendeels bevestigd.¹⁰ Van de vijftien meisjes die tussen oktober 2011 en december 2012 deelnamen aan de activiteiten van de jeugdwerkorganisatie, hebben er acht een Marokkaanse achtergrond (waarvan zes met thuistaal Arabisch en twee met thuistaal Berber), drie een Turkse, twee een Vlaamse, en de overige twee een Kaapverdise en een Iraanse achtergrond.

De meisjes van Marokkaanse origine waren niet alleen qua aantal, maar ook discursief sterk aanwezig, omdat zes van hen behoorden tot de kerngroep van participanten die elke week naar de activiteit kwamen – waaronder één meisje dat in februari afhaakte en een ander dat er in juni bijkwam (zie Fig. 1). Zij waren de spraakmakers en bepaalden de dynamiek van de bijeenkomsten. Een kleinere groep meisjes woonde ook bijna elke week de bijeenkomsten bij, maar hield zich voornamelijk afzijdig. De drie overige meisjes woonden de activiteiten op onregelmatige basis bij en hielden in de loop van 2012 op naar de jeugdwerkorganisatie te komen. De groep werd begeleid door twee jeugd-

¹⁰ Het etnografische veldwerk werd gevoerd in twee verschillende meisjesgroepen binnen dezelfde organisatie. De data werden verzameld tijdens een periode van participerende observatie die liep van oktober 2011 tot december 2012, aan de hand van veldnota's, individuele audio-opnames (waarbij telkens een van de meisjes een microfoonje kreeg opgespeld), groepsopnames en interviews. Vervolgens werden ze interactioneel-sociolinguïstisch geanalyseerd. In het vervolg van dit artikel spits ik me enkel toe op de groep waaruit het datafragment afkomstig is.

werkers. Ook ik deed mee aan de activiteiten als begeleider, maar iedereen was op de hoogte van mijn identiteit als taalonderzoeker.¹¹

Fig. 1: De tienermeisjesgroep: zelfgekozen pseudoniem (leeftijd, thuistaal)

De voertaal binnen de tienermeisjesgroep was Nederlands. Af en toe werd er, zowel binnen een zin als tussen zinnen, geswitcht naar het Turks en, in beperkte mate, naar het Arabisch. Een kleinschalige enquête, in maart 2012 ingevuld door tien meisjes, bevatte onder meer de vragen: 1/ “Welke taal spreek je het best?”, 2/ “Welke taal spreek je het liefst?” (cf. Extra & Yağmur 2011). Op de eerste vraag antwoordden alle meisjes “Nederlands”. Als antwoord op de tweede vraag moest Nederlands bij vier meisjes de plaats delen met Arabisch, Berber, Engels of Frans.¹² De belangrijke rol van het Nederlands in de antwoorden kan uitgelokt zijn door mijn positie als taalonderzoeker, maar ook de observaties in mijn veldnotities bevestigen dat het Nederlands een aanzienlijke plaats inneemt in het leven van de meisjes. Verschillende variëteiten van het Nederlands werden bovendien regelmatig door hen ingezet als (kritische) humorstrategie, zoals ik beschrijf in het volgende punt.

¹¹ Tijdens de eerste bijeenkomst vertelde ik de participanten dat ik het taalgebruik van Antwerpse jongeren wou onderzoeken, en geïnteresseerd was in de verschillende manieren waarop de meisjes spreken. De eerste reacties van de meisjes (bv. Laura, in sterk aangezet Standaardnederlands: “Vanaf nu moeten we mooi spreken!”) wezen erop dat ze deze mededeling normatief opvatten, terwijl dat geenszins mijn bedoeling was. Ook later zei ik herhaaldelijk dat het me niet uitmaakte hoe ze spraken, maar die bewering werd vaak onthaald op een ongelovige of wantrouwige blik.

¹² “Welke taal spreek je het liefst?": Dina: Nederlands, Berber, Engels & Frans; Lamies: Nederlands; Laura: Nederlands; Meryem: Nederlands; Nadia: Nederlands & Arabisch; Noor: Nederlands; Nora: Nederlands & Arabisch; Sarah: Nederlands; Selin: Nederlands & Engels; Soraya: Nederlands.

4. ANALYSE

Het datafragment dat ik hieronder bespreek, dateert van januari 2012 en werd geregistreerd aan het einde van een bijeenkomst waarin eerst een bosspel was gespeeld. Na het spel is de groep teruggekeerd naar een warm lokaal. Alle meisjes krijgen iets om te eten en te drinken, en zijn – voor het resterende halfuur van de bijeenkomst – vrij om te doen wat ze willen. Zoals dat ook bij eerdere bijeenkomsten is gebeurd, zal deze ‘vrije ruimte’ ingevuld worden met een ‘optreden’ van twee meisjes.

Naast de begeleiders en ikzelf zijn er elf meisjes aanwezig. Iedereen zit bij elkaar, in twee grote zetels en op een paar stoelen errond. De sfeer is uitgelaten en de actie weinig gefocust. Net voor het begin van het fragment laat een van de meisjes een oprisping horen. Er ontstaat een discussie over wie het beste boeren kan laten (Noor: “Niemand overtreft mijn boeren”), die uitmondt in een conflictsituatie tussen twee meisjes, Nadia en Noor. Om Noor te doen zwijgen over haar oprispingen, trapt Nadia een voetbal in haar richting. De bal komt harder aan dan verwacht en Noor stapt boos naar Nadia en geeft haar een mep. Nadia doet alsof ze in huilen uitbarst. De oorspronkelijke conflictsituatie tussen de twee meisjes zal doorheen het fragment echter evolueren naar een gedeeld perspectief over wat grappig is.

Fragment 1: Selin (14, Tu.) draagt het microfoontje, maar komt zelf amper aan het woord.¹³

1	Lamies:	zij moet echt drama [gaan doen zen]ne
2	Abdel:	[deed t pijn x]
3	Noor:	oulla interesseert mij ni wie dak slaag of ni e die moet mij
4		ni uit(lachen) (.) ((2x Arabisch woord))
5	Nadia:	(xx pakt) (.) oh Noor heeft pijn ZIJ GAAT HUILEN NI
6		HUILEN Noor
7	Noor:	(xxxxx)
8		((gelach))
9	Noor:	BOL AF bol af (..) EJ GA WEG (X)
10		((gelach))
11	Noor:	k heb nog nooit zo:n (twijfelgeval) gezien
12	Roos:	((nalachend)) ei terug op de stoel
13		doe nog is euh optreden
14		((gelach))
15	Roos:	(t is) Disney Channel
16	Noor:	(maar) waarom moeten (wij) overdrijven waarom moet gij
17		[overdrijven]
18	Roos:	[(daarvoor was t eurosp)]
19	Nadia:	(xx wet gewoon nog hoe da xx)
20		((gelach))

¹³ Zie appendix voor transcriptieconventies. Fonetische transcripties gebeurden volgens het International Phonetic Alphabet (IPA).

- 21 Selin: oh nee
- 22 Roos: ok VTM nieuws acht uur
- 23 Nadia: **goede avond allemaal dit is het nieuws met**
- 24 ((onderbroken door luid gelach))
- 25 Noor: d[ie zegt zo]
- 26 Abdel: [ok proberen] ni te lachen
- 27 Noor: wacht e (die zei toch zo) ja
- 28 Abdel: proberen ni te lachen
- 29 Noor: **dit is het nieuws van zeven uur met** blo blo blo blo blo
- 30 Nadia: da is toch zo of ni
- 31 Nora: (vrienden) blijve:n
- 32 Noor: hoe heet hij Dany (.) Dany wa
- 33 Soraya?: Dany euh
- 34 Noor: Dany Verstraeten ni
- 35 Abdel: Dany Verstraeten ja
- 36 ((gelach))
- 37 Laura: ja Dany Verstraeten en (F=Dany) Braeckman
- 38 ((gelach))
- 39 Abdel: Dany Verstraeten ja
- 40 Laura: Dany Verstraeten en Freek [Braeckman]
- 41 Noor: [soms hoort ge] als ge hoort zo
- 42 (.) **dit is het nie[ews met** (.) wacht e wacht e]
- 43 Abdel: [op tv één is t Jan Becaus]
- 44 Noor?: EJ ZWIJG
- 45 ((door elkaar))
- 46 Nadia: daarmee was da zo grappig
- 47 Noor: zo van okee dit is het nieuws met (.) euh **dit is het nieuws**
- 48 [dit is fiət ni:əs
- 49 [**van** (.) **zeven uur**] **met** (.) **Mohammed** blobblo
- 50 van ze:və yr met mōhamet]
- 51 Abdel: [(xxxxxx)]
- 52 ((luid gelach en geklap))
- 53 Nadia?: DAS TOCH GRAPPIG OF NI
- 54 Roos: da zou toch zo moeten zijn (..) toch
- 55 ((door elkaar))
- 56 Noor: (da gaat toch ni)
- 57 Selin: (Harchaoui) is zijn achternaam
- 58 Roos: da is toch k bedoel op t nieuws en zo
- 59 da [(zijn (.) altijd)] gewoon Belgen=
- 60 Noor: [(gelooftwaardig)]
- 61 Roos: =nee maar [da is]
- 62 Noor: [dit is] het nieuws met (xxxx bol af)
- 63 ((gelach))
- 64 Nadia: die nemen Marokkanen ni serieus
- 65 Heleen: dit is het nieuws met Noor en Nadia ((lachje))
- 66 Roos: ja of die willen da zelf ook ni ma as gij
- 67 [in Neder]land komt in de supermarkt of zo=

- 68 Nadia?: [nee::]
 69 Roos: =iedereen is van (buitenland) bij ons zijn da alleen maar
 70 Belgen op de trein das ook ja maar
 71 da is echt e [(.) das] echt een verschil
 72 Heleen: [ja da is]
 73 ((Nadia neuriet))
 74 [...]
 75 Nadia: gaan we nu Ketnet [doen]
 76 Noor: [(maar] xxxxxx)
 77 Roos: (t is [Karrewiet Karrewiet])
 78 Abdel: [jawe::l (die servet] van xxxx)
 79 Nadia: ja ah maar Karrewiet das ni zo leuk
 80 Roos: nee [dinge] (.) eum
 81 Abdel: [jawel]
 82 Noor: doe doe doe (.) doe nieuws van één
 83 Roos: nee nee doe Sport(weekend)
 84 ((door elkaar))
 85 Laura: sport Sportweekend
 86 [...]
 87 Roos: doe sportverslag van **Brugge tegen Braga**
 88 [brəfiə te:fiə brəfi:]
 89 (..)
 90 Nadia: van wa
 91 Roos: **Brugge tegen Braga**
 92 [brəfiə te:fiə brəfiə]
 93 Noor: **Brugge tegen Brugge**
 94 [brəfiə te:fiə brəfiə]
 95 Meisje: [(xxxx)]
 96 Laura: [Club Brugge] tegen Brugge
 97 Nadia?: ja:
 98 Laura: Cercle
 99 Nadia: of nee wij zullen zo (.) zo zo zo zo zo (.) zo
 100 Roos: National Geographic kom [National Geographic]
 101 Nadia: [ah ja ja ja]
 102 Noor: das keimoeilijk (x)
 103 Lamies: das keisaa::i
 104 Nadia?: (xxxxxxxx)
 105 Nadia: mensen als (ze) voetbal speelt
 106 Noor: wacht e
 107 Nadia: **EN ZIJ SJOT JA en dan passen naar hier en (.)**
 108 KOMAA:::N
 109 ((luid gelach – Nadia raakt een lamp))
 110 Noor: oulla (hier zijn) mislukte dingen gebeurd

Het gebeurt wel vaker dat Nadia en Noor zich op de voorgrond plaatsen met dit soort optredens. Ze geven geregeld aan trots te zijn op de verschillende talen die ze spreken (Nederlands, Arabisch, Engels en Frans), en ze experi-

menteren regelmatig met talige variëteiten als humorstrategie. Ook in dit fragment, dat in het teken staat van "overdrijven", slagen ze erin om op die manier hilariteit te creëren bij de groep. Dat doen ze door herkenbare frasen uit tv-programma's te imiteren, zoals *Het Journaal* (met Dany Verstraeten en Freek Braeckman) of *Sportweekend*; even verder in dezelfde opname komen ook het kookprogramma *Komen eten* (met Lesley Ann Poppe) en reality show *Astrid in Wonderland* aan bod. Wat overigens illustreert dat de audiovisuele referentiewereld van deze meisjes zeer Vlaams is. Naast rechtstreekse imitaties produceren ze, zoals in dit fragment, ook nieuwe, creatieve taaluitingen zoals "dit is het nieuws van zeven uur met Mohammed" (r. 47-50).

De laatste jaren is de interesse voor dit soort 'oneigenlijke', aangezette of zelfbewuste talige praktijken binnen de sociolinguïstiek aanzienlijk toegenomen, omdat ze met talige reflecties bevatten en inzicht verschaffen in bredere maatschappelijke waardeoordelen over verschillende talige vormen (Jaspers & Meeuwis 2013; Madsen 2013; e.g. Chun 2009; Coupland 2007; Rampton 1995, 2006). De uitingen in het fragment hierboven komen tot stand in een "performance" kader. In de woorden van Bauman (1989: 263):

[...] a specially marked mode of action, one that sets up or represents a special interpretive frame within which the act of communication is to be understood. In this sense of performance, the act of communication is put on display, objectified, lifted out to a degree from its contextual surroundings, and opened up to scrutiny by an audience. Performance thus calls forth special attention to and heightened awareness of the act of communication and gives license to the audience to regard it and the performer with special intensity. Performance makes one communicatively accountable; it assigns to an audience the responsibility of evaluating the relative skill and effectiveness of the performer's accomplishment.

Performance frames lichten de communicatieve handeling tijdelijk uit, en creëren een verhoogd (en kritisch) bewustzijn bij de toehoorder. Met hun optreden breken de meisjes uit het verloop van de interactie en plaatsen ze zichzelf op de voorgrond. Dat doen ze, net voor het uitspreken van de zinnen, ook ruimtelijk, door plaats te nemen op twee stoelen tegenover de zetels waarin de andere aanwezigen zitten – die zo in de traditionele positie van het publiek worden gezet.

In de interactionele sociolinguïstiek worden verbale performances zoals Nadia en Noor hier produceren vaak 'stylizations' genoemd. In de definitie van Rampton:

Stylization involves reflexive communicative action in which speakers produce specially marked and often exaggerated representations of languages, dia-

lects, and styles that lie outside their own habitual repertoire (at least as this is perceived within the situation at hand). (Rampton 2009: 149)¹⁴

Bij de analyse van ‘stylizations’ hanteert men gewoonlijk Bakhtins onderscheid tussen “uni-directional doublevoicing” en “vari-directional doublevoicing” (Bakhtin 1984: 193-94; zie ook Jaspers 2011; Madsen 2013; Rampton 1995). In het eerste geval ligt de gestileerde stem in de lijn van de eigen stem van de spreker, waarbij hij zich als het ware wil aankleden met de kwaliteiten die stereotiep met de gestileerde stem worden geassocieerd. In het tweede geval is er een duidelijk onderscheid tussen de stem van de spreker en de gestileerde stem (zoals bv. bij een parodie). De ‘stylizations’ in dit fragment (r. 19, r. 23, r. 29, r. 42, r. 47-49, r. 87, r. 91, r. 93 en r. 107) horen allemaal thuis in de tweede categorie. Het doel (en het effect) is in de eerste plaats plezier maken, en het representeren van andere stemmen.

De uitingen van Lamies (r. 1) en Noor (r. 16-17) stimuleren Nadia om in regel 19 een eerste keer te spreken met een andere stem, waarbij ze zichzelf een Antwerps accent aanmeet. Maar haar actie wordt pas echt succesvol wanneer ze, op aanraden van begeleider Roos (r. 22)¹⁵, in nadrukkelijk journaal-nederlands het begin van een nieuwsuitzending imiteert (r. 23). Noor pikt in (r. 29 en r. 42), en voegt een dimensie toe: “Dit is het nieuws van zeven uur met Mohammed” (r. 47-50). Meer dan de andere stileringen zorgt deze uiting, in contrast met de diffuse aandacht van de groep ervoor, voor een korte gedeelde focus, een moment van “heightened awareness”, en voor een daaropvolgende evaluatie: de meisjes lachen en klappen in hun handen als teken van goedkeuring. Roos probeert aan het voorbeeld een kritische maatschappijbeschouwing te koppelen (r. 54-71), maar op Nadia na (r. 64) gaat niemand daar op in. Hierna lopen er weer verschillende acties door elkaar. De volgende stileringen van *Sportweekend* (r. 87-94, waarbij een West-Vlaams accent wordt aangenomen; en r. 107, waarbij Nadia de stem van een voetbalcommentator vertolkt), kennen een verdeelde aandacht. Vooral het format van de nieuwsuitzending en het bijbehorende Algemeen Nederlands blijken te fungeren als een baken van herkenning.

De in het oog springende uiting van Noor (r. 47-50) representeert niet enkel een andere stem, die men doorgaans niet associeert met het taalgebruik van een veertienjarige in de vrije tijd, maar toont ook een aspect van sociale commentaar. Nadia speelt in de ‘stylization’ van regel 23 al het contrast uit tussen

¹⁴ Rampton wijst er in dit artikel op dat in sommige gevallen “stylizations” beter geanalyseerd worden vanuit Goffmans interactieritueel dan vanuit Baumans performance. Hij geeft hierbij het voorbeeld van het gestileerde gebruik van “Aziatisch Engels”, dat door blanke Engelse jongeren zelden werd aangewend wanneer hun vrienden van Aziatische origine in de buurt waren – en dus volgens Rampton niet als “full performance” kan aanzien worden. Voor de analyse van bovenstaand datafragment stelt dit probleem zich echter niet.

¹⁵ Ook in regels 13, 15, 18, 77, 83, 87 en 100 geeft Roos, met wisselend succes, aanzetten tot het imiteren van verschillende tv-programma’s.

de 'overdrijvende' tieners en het serieuze, op volwassenen gerichte genre van het journaal (cf. Madsen 2008: 214-216). Noor gaat een stapje verder door de fictieve nieuwslezer een – onverwachte – naam te geven. Bovendien spreekt ze "Mohammed" uit met de Arabische, geaspireerde 'h', waardoor ze het contrast accentueert tussen mensen met deze naam, en de prestigieuze standaardvariëteit die de nieuwsankers hanteren. Daaruit zouden we kunnen afleiden dat ze zich – althans op een praktisch niveau – realiseert dat deze combinatie grappig is. Door twee zaken te combineren die gewoonlijk niet bij elkaar horen, laat Noor niet alleen zien dat ze competentie heeft in het Algemeen Nederlands (alleszins op het vlak van mondelinge uitspraak), maar ook dat ze zich goed bewust is van de maatschappelijke positie van deze variëteit.

Dat blijkt ook uit een interview met Nadia en Noor enkele maanden na bovenstaande interactie. Het vermelden van "het nieuws met Mohammed" wekt bij beide meisjes vrolijkheid op. Hun antwoord op de vraag waarom ze het fragment grappig vinden, toont echter vooral een sterke internalisering van wijdverspreide discursieve verwachtingspatronen.

Fragment 2: Interview met Nadia (14, Ar.) en Noor (14, Ar.), juni 2012.
(Vereenvoudigde transcriptie)

- Heleen: waarom-waarom is da dan zo grappig of zo, of waarom zou da ni kunnen denkte
- Noor: da kan wel maar das zo ongeloofwaardig omda wij zo wij weten over ons eigen da Marokkaanse jongeren ni, ni bezig zijn me school of me Algemeen Nederlands te praten, dus da zou raar zijn moest gij dan uiteindelijk toch zo iemand zien die da heeft bereikt, zijn doel heeft bereikt
- Heleen: ja-ja
- Noor: dus da zou wel speciaal zijn
- Heleen: ja, ok, dus ge zou nooit ne-iemand-alles ne Marokkaanse jongen of een Marokkaans meisje associëren me AN
- Nadia: jawel
- Noor: jawel-jawel
- [...]
- Noor: das meestal wel me, me Marokkaanse jongere-jongens dat da ni gebeurt maar er zijn wel veel Marokkaanse meisjes die da wel, zoals mijn zus zij heeft zij studeert nu bankverzekeringen, maar zij heeft een tijdje rechtspraak gedaan dus da was wel
- Heleen: ok
- Noor: Algemeen Nederlands à volonté dus

Noor geeft aan dat Marokkaanse jongeren (en in het bijzonder jongens) niet de gewoonte hebben zich te interesseren voor schoolzaken noch voor Algemeen Nederlands. Met die uitspraak reproduceert ze zowel het hierboven vermelde gangbare discours over het taalgedrag en de attitudes van jongeren van niet-

Vlaamse origine, als de diepgewortelde aanname dat vrouwen doorgaans standaardtaliger spreken dan mannen (Eckert & McConnell-Ginet 2003; Talbot 1998). Bovendien spreekt ze over Marokkaanse jongeren als een homogene groep ("wij weten over ons eigen"), hoewel ze enkele minuten later in het interview benadrukt dat Nadia en zichzelf "ook heel goe [zijn] in Nederlands op school". Ook haar zus kan wel degelijk Standaardnederlands hanteren, aangezien ze rechtspraktijk heeft gestudeerd. Dat laatste wijst erop dat de kloof tussen de standaardvariëteit en "Mohammed" niet zozeer met etniciteit te maken heeft, noch met onverschilligheid of een gebrek aan inzet, dan wel met een lage scholing en weinig prestigieuze jobs.

5. CONCLUSIE

Met dit artikel heb ik proberen aan te tonen dat het karikaturale beeld van hedendaagse stedelijke jongeren als incompetente of recalcitrante (standaard)taalgebruikers niet noodzakelijk strookt met empirisch geobserveerde interacties. De meisjes in het geanalyseerde datafragment hebben een erg Vlaams referentiekader en zijn (minstens voor korte duur) in staat Standaardnederlands en andere talige variëteiten te spreken.

De manier waarop ze de verschillende variëteiten inzetten, illustreert bovendien hun inzicht in de positie van deze variëteiten in de bredere samenleving. In lijn met de hegemonische structuur van de Vlaamse maatschappij associëren ze het Algemeen Nederlands met een belangstellende schoolhouding en een succesvolle positie op de arbeidsmarkt. De aan het begin van dit artikel geciteerde politici zouden trots op hen mogen zijn.

BIBLIOGRAFIE

- Appel, R. and R. Schoonen (2005). "Street Language: A Multilingual Youth Register in the Netherlands." *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 26(2): 85-117.
- Bakhtin, M. (1984). *Problems of Dostoevsky's Poetics*. Minneapolis, University of Michigan Press.
- Bauman, R. (1989). Performance. *International Encyclopedia of Communications*. E. Barnouw, G. Gerbner and W. Schramm. New York, Oxford University Press: 262-266.
- Bennis, H., et al. (2004). *Verandering en verloedering: normen en waarden in het Nederlands*. Amsterdam, University Press.
- Blommaert, J. and J. Verschueren (1998). *Debating Diversity: Analysing the Discourse of Tolerance*. London, Routledge.
- Callebaut, I. (2012). Taalonderwijs in de stroom van de mutatie. *De manke usurpator. Over Verkavelingsvlaams*. K. Absillis, J. Jaspers and S. Van Hoof. Gent, Academia Press: 123-139.

- Chambers, J. (1995). *Sociolinguistic theory. Linguistic variation and its social significance*. Oxford, Blackwell.
- Chun, E. (2009). "Speaking like Asian immigrants: Intersections of accommodation and mocking at a U.S. high school." *Pragmatics* 19: 17-38.
- Coupland, N. (2007). *Style. Language variation and identity*. New York, Cambridge University Press.
- De Caluwe, J. (2009). "Tussentaal wordt omgangstaal in Vlaanderen." *Nederlandse Taalkunde* 14: 8-25.
- Deumert, A. and W. Vandenbussche, Eds. (2003). *Germanic standardizations: past to present*. Amsterdam, John Benjamins.
- Eckert, P. (2000). *Linguistic Variation as Social Practice: The Linguistic Construction of Identity in Belden High*. Malden/Oxford, Blackwell.
- Eckert, P. and S. McConnell-Ginet (2003). *Language and Gender*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Extra, G. and K. Yağmur (2011). "Urban multilingualism in Europe: Mapping linguistic diversity in multicultural cities." *Journal of Pragmatics* 43: 1173-1184.
- Hinskens, F. (2011). Emerging Moroccan and Turkish varieties of Dutch: ethnolects or ethnic styles? *Ethnic Styles of Speaking in European Metropolitan Areas*. F. Kern and M. Selting. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins: 101-129.
- Impe, L. and D. Speelman (2007). "Vlamingen en hun (tussen)taal: een attitudeel mixed-guiseonderzoek." *Handelingen van de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde* 61: 109-128.
- Jaspers, J. (2005). *Tegenwerken, belachelijk doen. Talige sabotage van Marokkaanse jongens op een Antwerpse middelbare school: een sociolinguïstische etnografie*. Brussel, VUBPress.
- (2008). "Problematizing ethnolects: Naming linguistic practices in an Antwerp secondary school." *International Journal of Bilingualism* 12(1-2): 85-103.
- (2011). "Strange bedfellows: Appropriations of a tainted urban dialect." *Journal of Sociolinguistics* 15(4): 493-524.
- Jaspers, J. and F. Brisard (2006). "Verklaringen van substandaardisering. Tussentaal als gesitueerd taalgebruik." *Leuvense bijdragen* 95: 35-70.
- Jaspers, J. and M. Meeuwis (2013). "Away with linguists! Normativity, inequality and metascientific reflexivity in sociolinguistic fieldwork." *Multilingua* 32(6): in press.
- Madsen Malai, L. (2008). *Fighters and Outsiders. Linguistic practices, social identities, and social relationships among urban youth in a martial arts club*. Department of Nordic Studies and Linguistics, University of Copenhagen. doctor.
- (2013). Heteroglossia, voicing and social categorisation. *Heteroglossia as Practice and Pedagogy*. A. Blackledge and A. Creese. New York, Springer: in press.
- Mugglestone, L. (1995). *Talking proper: the rise of accent as social symbol*. Oxford, Clarendon.
- Nortier, J. and M. Dorleijn (2008). "A Moroccan Accent in Dutch: A sociocultural style restricted to the Moroccan community?" *International Journal of Bilingualism* 12: 125-142.

- Rampton, B. (1995). *Crossing: language and ethnicity among adolescents*. London, Longman.
- (2006). *Language in Late Modernity: Interaction in an urban school*. Cambridge, Cambridge University Press.
- (2009). “Interaction ritual and not just artful performance in crossing and stylization.” *Language in Society* 38: 149-176.
- Talbot, M. M. (1998). *Language and Gender. An introduction*. Cambridge, Polity Press.
- Van Bezooijen, R. (2004). Dialectattitudes in Vlaanderen en Nederland. *Taeldeman, man van de taal, schatbewaarder van de taal*. J. De Caluwe, G. De Schutter, M. Devos and J. Van Keymeulen. Gent, Academia Press: 777-788.
- Van der Horst, J. (2008). *Het einde van de standaardtaal*. Amsterdam, Meulenhoff.
- Van Hoof, S. (2013). *Feiten en fictie. Een sociolinguïstische analyse van het taalgebruik in fictieseries op de Vlaamse openbare omroep (1977-2012)*. Department of Linguistics, Universiteit Antwerpen. Doctor.
- Van Hoof, S. and J. Jaspers (2012). “Hyperstandaardisering.” *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 128: 97-125.
- Vandekerckhove, R. (2000). *Structurele en sociale aspecten van dialectverandering: de dynamiek van het Deerlijkse dialect*. Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde.
- (2006). “Chattaal, tienertaal en taalverandering: (sub)standaardiseringsprocessen in Vlaanderen.” *Handelingen van de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* 59: 139-158.

APPENDIX: CONVERSATIONELE TRANSCRIPTIE

- (.) korte pauze (minder dan een seconde)
- (..) iets langere pauze
- [overlappende spreekbeurten
- = onmiddellijk aansluitende spreekbeurt of voortzetting

HOOFD-

- LETTERS luid
- (xxx) onverstaanbaar, x per lettergreep
- (tekst) moeilijk verstaanbaar, benaderende gok
- ((tekst)) commentaar, regieaanwijzingen
- vetjes** stileringen
- cursief* stileringen van Algemeen Nederlands
- ‘Meisje:’ uit de interactie valt niet af te leiden wie aan het woord is